

Верховний
Суд

Застосування практики ЄСПЛ в національній судовій практиці

Доповідач:

Расім Бабанли, керівник департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду,
доктор юридичних наук

План Вебінару

- В загальному про застосування практики ЄСПЛ, ресурси для пошуку практики, коректність посилання на рішення ЄСПЛ
- Проблема релевантного застосування практики ЄСПЛ
- Релевантна практика ЄСПЛ у кримінальному судочинстві:
 - Право на захист (загальні застереження)
 - Запобіжні заходи
 - Обшук
 - Негласні слідчі дії
 - Окремі аспекти судового розгляду
- Пропорційність стягнення за контрабанду

Загальні застереження

- Згідно зі ст. 17 Закону суди застосовують при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику Суду як джерело права. При цьому, відповідному застосуванню підлягають, як рішення Суду, ухвалені стосовно України, так і рішення, ухвалені стосовно інших держав.
- Такому застосуванню підлягають як практика Суду, сформована у справах, в яких констатоване порушення Конвенції, так і у справах, за результатами розгляду яких Суд констатував відсутність відповідного порушення.

Мовні застереження

- Відповідно до ст. 18 Закону для цілей посилання на текст Конвенції суди використовують офіційний переклад Конвенції **українською мовою**. У разі відсутності перекладу рішення Суду, зокрема рішень, ухвалених стосовно інших держав, суд користується оригінальним текстом. Для доступу до оригінального тексту рішення Суду доцільно послугоуватись офіційною базою даних Суду – HUDOC.

База судових рішень ЄСПЛ

<https://hudoc.echr.coe.int/>

The screenshot displays the HUDOC (Hague Database of the European Court of Human Rights) search interface. At the top left is the HUDOC logo and the text "European Court of Human Rights". A search bar with a magnifying glass icon and a "SEARCH" button is located at the top right. Below the logo, there are links for "Useful Links", "Preferences", "Advanced Search", "Help", and "Other Language".

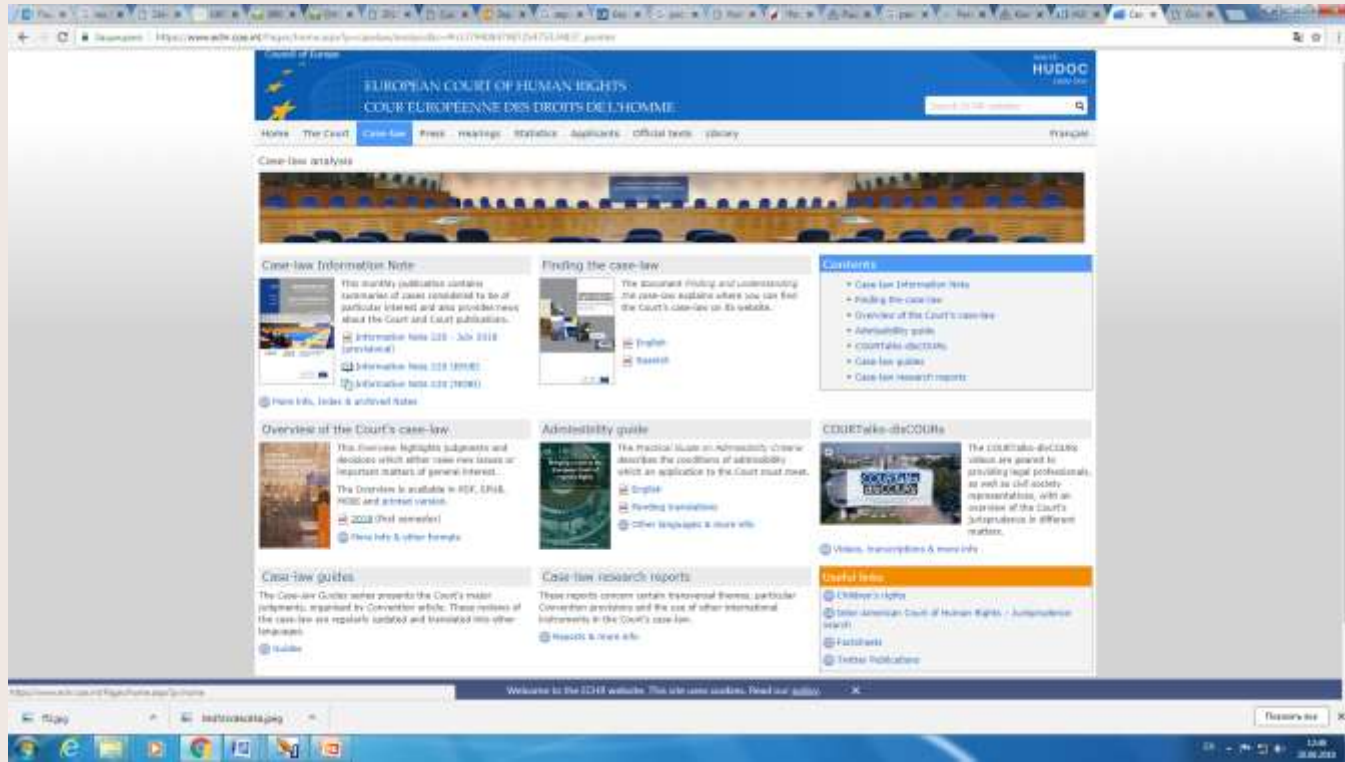
The main search area is divided into two sections:

- NARROW YOUR SEARCH**: This section contains a "DOCUMENT COLLECTIONS" tree view. Under "Case-Law (58033)", "Judgments (58033)", and "Decisions (0)", various sub-categories are listed with their respective counts, such as "Grand Chamber (4402)", "Chamber (53631)", "Committee (0)", "Grand Chamber (0)", "Chamber (0)", "Committee (0)", "Commission (0)", "Screening Panel (0)", "Communicated Cases (0)", "Legal Summaries (0)", "Advisory Opinions (0)", and "Reports (0)".
- ADVANCED SEARCH**: This section features several search criteria with input fields:
 - Text**: A dropdown menu.
 - Case Title**: A text input field.
 - Application Number**: A text input field.
 - Strasbourg Case-Law**: A text input field.
 - Rules of Court**: A text input field.
 - Applicability**: A text input field.
 - ECLI**: A text input field.
 - Conclusion**: A text input field.
 - Res Num**: A text input field.
 - Date**: Two text input fields for "dd/mm/yyyy" to "dd/mm/yyyy".
 - Separate Opinion(s)**: Radio buttons for "No" and "Yes".
 - Domestic Law**: A text input field.
 - International Law and Other Relevant Material**: A text input field.
 - Keywords**: A text input field.

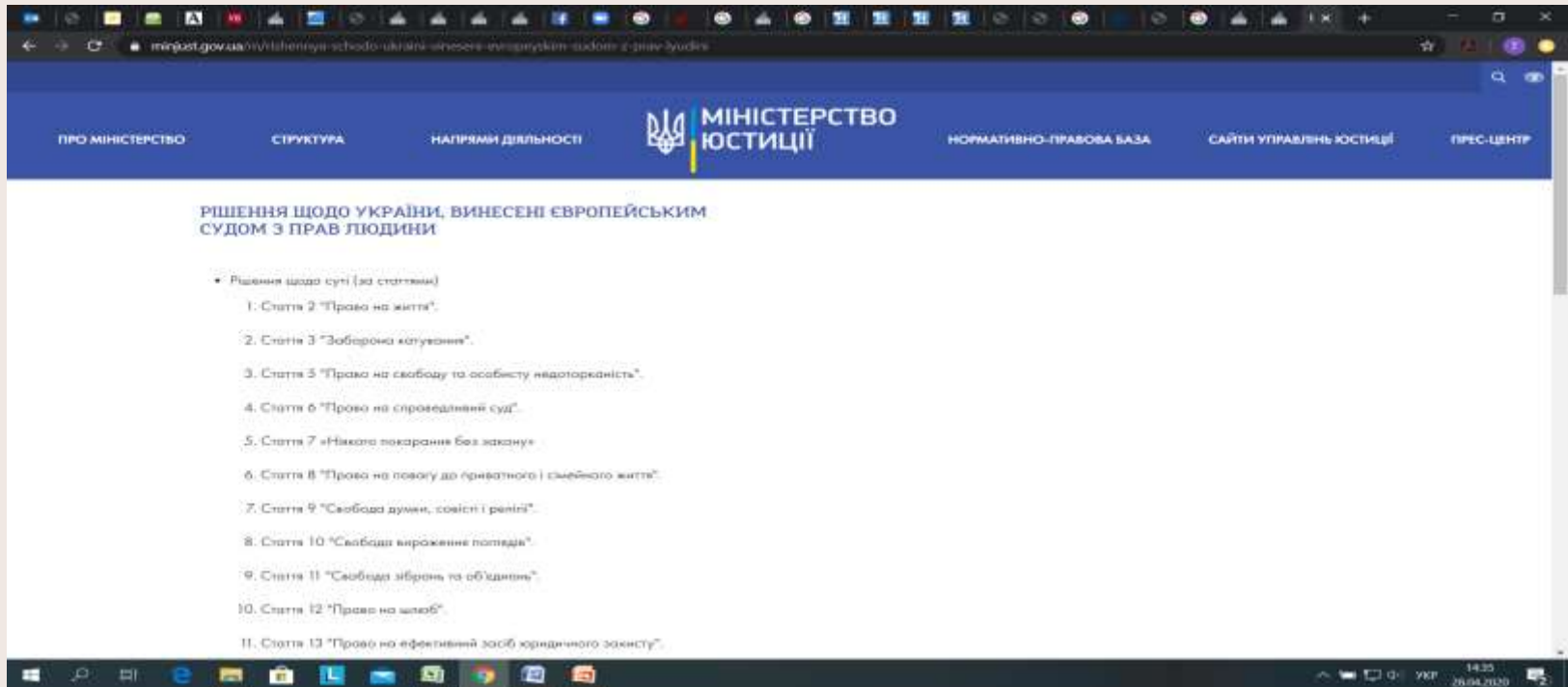
At the bottom of the search area, there is a "SEARCH" button and a link "Search in Document Sections". A cookie notice banner at the bottom of the page reads "Welcome to HUDOC. This site uses cookies. Read our policy". The footer contains social media icons, the text "Council of Europe | European Court of Human Rights | Useful Links | Privacy | Help | Disclaimer", and a "Back to top" button.

Сайт ЄСПЛ

https://www.echr.coe.int/

Сайт Міністерства юстиції

The image shows a screenshot of the website of the Ministry of Justice of Ukraine. The browser address bar shows the URL: minjust.gov.ua/nivshchennya-schodo-ukraini-vineseni-evropejskim-sudom-z-prav-lyudyny. The website header is dark blue with the Ministry of Justice logo and the text "МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ". Navigation links include "ПРО МІНІСТЕРСТВО", "СТРУКТУРА", "НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ", "НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА", "САЙТИ УПРАВЛІНЬ ЮСТИЦІЇ", and "ПРЕС-ЦЕНТР".

The main content area features the title "РІШЕННЯ ЩОДО УКРАЇНИ, ВИНЕСЕНІ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ" (Decisions regarding Ukraine, issued by the European Court of Human Rights). Below the title is a list of 12 articles:

- Рішення щодо суті (за статтями)
 1. Стаття 2 "Право на життя".
 2. Стаття 3 "Заборона катування".
 3. Стаття 5 "Право на свободу та особисту недоторканість".
 4. Стаття 6 "Право на справедливий суд".
 5. Стаття 7 «Накази покарання без закону».
 6. Стаття 8 "Право на повагу до приватного і сімейного життя".
 7. Стаття 9 "Свобода думки, совісті і релігії".
 8. Стаття 10 "Свобода вираження поглядів".
 9. Стаття 11 "Свобода зібрань та об'єднань".
 10. Стаття 12 "Право на шлюб".
 11. Стаття 13 "Право на ефективний засіб юридичного захисту".

The Windows taskbar at the bottom shows the system clock as 14:35 on 26.04.2020.

Сайт Верховного Суду

- Щотижневі огляди
- Тематичні огляди
- Портал “Судова влада” → Верховний Суд → Діяльність → Міжнародно-правове співробітництво → Міжнародні стандарти судочинства → Огляди рішень ЄСПЛ

Практика ЄСПЛ. Український аспект

The screenshot shows the website 'ПРАКТИКА ЄСПЛ. УКРАЇНСЬКИЙ АСПЕКТ' (Practice of the ECtHR. Ukrainian Aspect). The website has a blue header with the ECHR logo and the title. A search bar is located in the top right corner. Below the header, there is a navigation menu with links: 'Корисні документи', 'Тематичні огляди', 'Новини і публікації', 'Рішення', and 'Про нас'. The main content area features a large blue banner with a photograph of a DNA sample being analyzed. The banner text reads: 'ДНК як персональні дані: ЄСПЛ нагадав правила відібрання зразків у рамках кримінального процесу' (DNA as personal data: ECtHR reminded the rules for taking samples in a criminal process) and 'Справа «Драган Петрович проти Сербії»' (Case 'Dragan Petrović v. Serbia'). To the right of the banner, there is a text block with a summary of the article, followed by a 'Детальніше' (More) button. Below this, there is a section titled 'Останні переклади' (Latest translations) with a link to 'Справа «Давіті проти Бельгії»' (Case 'Davitij v. Belgium'). The website is displayed in a browser window with a Windows taskbar at the bottom.

ПРАКТИКА ЄСПЛ.
УКРАЇНСЬКИЙ АСПЕКТ

+38 (067) 908-42-40

Пошук

Корисні документи Тематичні огляди Новини і публікації Рішення Про нас

ДНК як персональні дані: ЄСПЛ нагадав правила відібрання зразків у рамках кримінального процесу
Справа «Драган Петрович проти Сербії»

Українські суди вистосовують при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод та практику ЄСПЛ як джерело права.

Завдяки інформаційній ресурсу ECHR, Український Аспект було створено можливість юристів для оперативного інформування усіх акціонерів осіб про рішення, які приймає Європейський суд з прав людини.

Ми зобрали в одному місці переклади рішень Суду, новини, аналітичні огляди та статті, публікації і діяльність ЄСПЛ.

Детальніше

Останні переклади

Справа «Давіті проти Бельгії»

Knowledge Sharing Platform

Articles

Art. 1	Art. 2	Art. 3	Art. 4	Art. 5	Art. 6	Art. 7
Art. 8	Art. 9	Art. 10	Art. 11	Art. 12	Art. 13	Art. 14
Art. 15	Art. 17	Art. 18	Art. 34	Art. 35	Art. 46	Art. P. 1 - 1
Art. P. 2 - 1	Art. P. 3 - 1	Art. P. 2 - 4	Art. P. 3 - 4	Art. P. 4 - 4	Art. P. 1 - 7	Art. P. 4 - 7

Case-Law Updating

⚡ These are key case-law updating tools prepared within the Directorate of the Jurisconsult.

- Case-Law Updates: ENG / FRE
- Weekly Tables
- Grand Chamber judgments and decisions
- Pending Grand Chamber Cases
- Overview of the case-law; ENG / FRE
- Monthly Case-Law Information Notes: ENG / FRE
- Selection of key cases: ENG / FRE

Useful Materials

https://sch.edr.coe.int/gateway/articles/4021 nes

16:23 21/04/2020

Літерація vs транслітерація

- Варіант 1 – рішення проти України
- А) є офіційний переклад;
- Б) офіційного перекладу немає
- Варіант 2 – рішення проти інших держав

Транслітерація

- “Jalloh vs Germany” – “Джаллог проти Німеччини”, “Ялло проти Німеччини”, “Яллог проти Німеччини”

Формат посилання на рішення

- *Reveliotis v. Greece*, no. 48775/06, § ...,
4 December 2008

Релевантність

застосування практики ЄСПЛ

- ✓ Релевантний – доречний, слухний, відповідний.
- ✓ Сьогодення характеризується істотною увагою до практики ЄСПЛ, однак відповідна практика не завжди застосовується релевантно.

Як це, релевантно?

- Застосування практики Суду має здійснюватись на підставі ретельної оцінки обставин справи, при яких це рішення було ухвалене, та з приділенням істотної уваги їх співвіднесенню із обставинами справи, яка розглядається судом. **Неприпустимими є випадки фрагментарного застосування практики Суду**, що виявляється у цитуванні та, відповідно, у посиланні на правові позиції Суду, які не є релевантними для конкретної судової справи.

Критерії релевантності:

I.

- Схожість обставин (*mutatis mutandis*).

II.

- Відсутність обставин, які принципово відрізняють одну справу від іншої.

III.

- Національне законодавство, з урахуванням якого ЄСПЛ приймає рішення (приклад: Україна – РФ (Чечня)).

Мало знати практику ЄСПЛ. Потрібно за нею слідкувати

"In defence of dynamic interpretation of the ECHR"
"На захист динамічного тлумачення Конвенції"

!!! Порада

- Після знаходження релевантного рішення не варто зупинятись

Більш детально

- Статті: Пушкар П.В., Бабанли Р.Ш.
- ДО ПИТАННЯ ПРО (НЕ) РЕЛЕВАНТНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ (ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ)
- ЯК ЗАБЕЗПЕЧИТИ КОРЕКТНІСТЬ ЦИТУВАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ?
- Джерела: сайт Судово-юридичної газети; портал **Academia.edu**
- <https://independent.academia.edu/RasimBabanly>
-

Право на захист

Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

- а) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;
- б) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;
- с) захищати себе особисто чи використовувати **юридичну допомогу** захисника, вибраного на власний розсуд, або - за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника - одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;
- д) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;
- е) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, - одержувати безоплатну допомогу перекладача.

Усталена позиція ЄСПЛ щодо забезпечення права на захист

- Підпунктом «с» пункту 3 статті 6 Конвенції гарантовано «допомогу», а не «призначення захисника».
- Конвенція призначена забезпечувати не ті права, що є теоретичними та ілюзорними, а ті, що є практичними та ефективними.
- Одного лише призначення захисника недостатньо для того, щоб держава виконала свій обов'язок щодо надання ефективної юридичної допомоги, оскільки адвокат, призначений надавати правову допомогу, може вмерти, серйозно захворіти, ухилитися від виконання своїх обов'язків або тривалий час бути обмеженим у можливості виконувати свої обов'язки. Якщо відповідним органам державної влади доведено до відома про таку ситуацію, вони зобов'язані або замінити цього захисника, або примусити його виконувати свої обов'язки.

Пасивний обвинувачений – активна ДЕРЖАВА

- ЄСПЛ вказує на те, що існують обставини, за яких навіть пасивна поведінка підзахисного (неповідомлення про недоліки у надані правової допомоги, не вчинення будь-яких інших активних дій з метою отримання інформації щодо справи тощо) не може звільнити державу від виконання обов'язку гарантувати ефективний правовий захист особі. У випадках, коли недоліки щодо здійснення захисту є явними або об'єктивно очевидні, підзахисний не повинен активно скаржитися, щоб привернути увагу представників держави до цих недоліків. Тому, якщо на національному рівні не вжито належних заходів для гарантування та забезпечення права на захист, ЄСПЛ констатує порушення підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції

Пасивний обвинувачений – активна ДЕРЖАВА

- Так, у рішенні ЄСПЛ у справі «Чекалла проти Португалії» (*Czekalla v. Portugal*) від 10 жовтня 2002 року (п.п. 65, 71) встановлено, що нездатність адвоката дотримуватися законодавчих вимог при подачі апеляційної скарги, слід оцінювати як «очевидну поразку», що вимагає відповідної реакції з боку держави. ЄСПЛ пояснив, що «Верховний суд міг спонукати офіційно призначеного захисника доповнити та виправити апеляційну скаргу, а не оголошувати її неприйнятною» (п. 68 цього рішення).

Запобіжні заходи

- Основна проблема: надмірна тривалість застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою + необґрунтованість та немотивованість судових рішень про продовження цього запобіжного заходу
- Із рішень слід звернути увагу на ось ці: **“Чанєв проти України”**, **“Ігнатов проти України”**, **“Штепа проти України”**, **“Сіренко та інші проти України”**

Домашній арешт

- Ключова теза: домашній арешт \neq вільному перебуванню вдома
- **“Korban vs Ukraine”** («Суд, розглянувши скарги заявника за цим аспектом, вказав, що застосовує ті самі критерії для оцінки розумності позбавлення волі незалежно від місця застосування запобіжного заходу (або у слідчому ізоляторі, або під домашнім арештом)» (п. 157 рішення).)
- **“Vanchev vs Bulgary”**
- **“Шульгін проти України”** – компенсація!

Обшук

- **VINKS AND RIBICKA v. LATVIA** (Application no. 28926/10) – загальні вимоги щодо обшуку (<https://www.echr.com.ua/translation/sprava-vinks-ta-ribicka-proti-latvi%d1%97/>)
- **ILIEVA v. BULGARIA** (Application no. 22536/11) – обшук було проведено без ухвали суду, із подальшим схваленням такого обшуку суддею. ЄСПЛ констатував порушення, оскільки обставини справи навряд передбачали необхідність такої терміновості і ухвала суду про дозвіл на обшук пост-фактум не була обгрунтованою.
- **KIRDÖK AND OTHERS v. TURKEY** (Application no. 14704/12) – обшук в адвоката з вилученням комп'ютерної техніки в умовах розслідування злочину, в якому підозрювався інший адвокат – порушення ст. 8 Конвенції.

Ухвали по негласним слідчим діям

- «**BOSAK AND OTHERS v. CROATIA**» будь-які негласні дії передбачають істотний ступінь втручання в особисті права особи, а тому вони можуть бути здійснені лише тоді, коли такий ступінь втручання є виправданим. Водночас, це **накладає обов'язок щодо істотного мотивування такої виправданості у судових рішеннях**. Недотримання таких вимог призводить до констатації порушення.
- “**MATANOVICH v. CROATIA**” – є переклад українською
- Розсекречення ухвал слідчих суддів “ЛЕАС проти Естонії”

Мотивованість судових рішень

- ❖ Відповідно до усталеної практики, котра віддзеркалює принцип, пов'язаний із належним відправленням правосуддя, судові рішення повинні повно відображати мотиви, на яких вони ґрунтуються (*Paron проти Франції (déc.)*).
- ❖ Метою мотивування є показати сторонам, що їх почули і, таким чином, це сприятиме тому, щоб вони погодились із рішенням. Водночас це зобов'язує суддю обґрунтовувати свої міркування об'єктивними аргументами і дотримуватись прав сторони захисту. Проте, обсяг обов'язку мотивування може змінюватись залежно від характеру рішення і має аналізуватись у світлі обставин справи (*Ruiz Torija проти Іспанії, § 29*).
- ❖ Хоча суд не мусить надавати відповідь на кожне порушене питання (*Van de Hurk проти Нідерландів, § 61*), проте з рішення має бути ясно зрозуміло, що головні проблеми, порушені у даній справі, були вивчені (*Boldea проти Румунії, § 30*).

Порушення зазначеного аспекту – «Чжан проти України»

- **61.** Зрештою згідно з усталеною практикою Суду, яка відображає принцип, пов'язаний з належним здійсненням правосуддя, **у рішеннях судів мають належним чином бути викладені підстави, на яких вони ґрунтуються.** Ступінь застосування цього зобов'язання для обґрунтування рішення може змінюватися залежно від характеру рішення та має визначатись у світлі обставин. При розгляді питання справедливості кримінального провадження Суд встановлював, зокрема, що, **ігноруючи конкретний, відповідний і важливий аргумент обвинуваченого, національні суди не виконують своїх зобов'язань за пунктом 1 статті 6 Конвенції** (див. рішення у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» (*Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine*), заява № 42310/04, пункт 280, від 21 квітня 2011 року).
- **62.** Суд погоджується з аргументом заявника у цій справі, що ключовим доказом, на підставі якого він був засуджений за вчинення вбивства, були показання друзів потерпілого Са., Су. та Д., які у різні періоди часу були непослідовними.

«Чжан проти України»

- **66.** У цій справі сторона захисту у своїх неодноразово висловлених протягом всього провадження запереченнях вказувала на зазначені неузгодженості та суперечності. Проте Суд зазначає, що зрештою жодних спроб розглянути ці питання не було. Таким чином, у своєму вирoku від 24 липня 2013 року, яким заявник був засуджений за вчинення вбивства, Київський суд лише зазначив, що **не мав сумнівів щодо фактичних обставин справи та вважав показання свідків «послідовними та підтвердженими іншими доказами»** (див. пункт 36). Вищестоящі суди погодилися з таким підходом, не надавши додаткових коментарів (див. пункти 39 та 42).
- **73.** Зрештою Суд зазначає, що національні суди усіх трьох інстанцій не дали жодної оцінки особливо актуальним та важливим зауваженням заявника щодо серйозних недоліків у показаннях свідків сторони обвинувачення і стверджуваної незаконності та свавільності виключення з матеріалів справи усіх показань свідків сторони захисту

Литва – рішення ЄСПЛ “Lenkauskienė v. Lithuania”

- У цій справі ЄСПЛ був переконаний аргументом Уряду про те, що заявник не зумів ефективно скористатись своїм правом на подачу касаційної скарги, у належній та правильній формі.
- Касаційна скарга, подана до Верховного Суду передбачала незгоду із фактичними обставинами засудження і не піднімала жодних правових питань, пов'язаних із контролем за вчиненням злочину чи провокацією злочину.
- Таким чином, сама особа несе особисту відповідальність за обмеження перегляду її справи Верховним Судом і не може скаржитись на відмову в доступі до суду.

Право на свідчити проти себе – інсинуації правоохоронних органів

- **Allan проти Сполученого Королівства.** Право зберігати мовчання і не свідчити проти себе в принципі служить захисту свободи підозрюваного обирати, свідчити йому, чи зберігати мовчання під час допиту поліцією. Така **свобода вибору буде серйозно порушена**, якщо представники влади у випадку, коли підозрюваний вирішив зберігати мовчання під час допиту, вдаватимуться до інсинуацій, аби змусити його до зізнання або інших заяв, що свідчать проти нього, і які вони не змогли отримати під час допиту (**у даній справі, зізнання, зроблені співкамернику, який був інформатором поліції**), і якщо отримані у такий спосіб зізнання або заява під час судового процесу надаються як докази (**Allan проти Сполученого Королівства, § 50**).

Право на свідчити проти себе – інсинуації правоохоронних органів

- **Натомість** у справі **Вуков проти Росії [ВП] (§§ 102-103)** на заявника не чинили жодного тиску чи примусу, він не був позбавлений волі, з власного бажання зустрівся з інформатором поліції, самостійно вирішував, говорити з ним, чи ні. Окрім того, суд не вважав запис розмови справжнім і однозначним зізнанням, яке могло би стати вагомою підставою для встановлення **26/72** Європейський суд з прав людини Довідник із застосування статті 6 Конвенції – Право на справедливий суд (кримінально-процесуальний аспект) вини; натомість цей доказ не мав значної ваги поміж іншими елементами доказової бази, оцінку якої зробив суд.

Засудження на основі показань свідків, яким заявник не мав змоги протистояти під час судового розгляду

- ZHOGLO V. UKRAINE (Заява № 17988/02)
- YAKUBA V. UKRAINE (Заява № 1452/09)
- BONDAR V. UKRAINE (Заява № 18895/08)
- CHERNIKA v. UKRAINE (Заява № 53791/11)
- FAMULYAK v. UKRAINE (Application no. 30180/11)
- *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, Schatschaschwili v. Germany.*

Засудження на основі показань свідків, яким заявник не мав змоги протистояти під час судового розгляду

- В усіх цих справах суд поклав в основу обвинувального вироку показання свідка, якого не допитував під час судового розгляду

“Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom [GC]”

Відповідно до принципів, встановлених у цьому рішенні, необхідно провести трьохетапний аналіз відповідності положенням [пункту 1](#) і [підпункту «d» пункту 3](#) статті 6 Конвенції провадження, в якому показання свідка, який не був присутнім та допитаним у судовому засіданні, були визнані допустимими як докази (там само, п. 152). Суд повинен розглянути:

- *(i) чи були достатні підстави неявки свідка та, відповідно, допустимості неперевірених показань свідка, який не з'явився у судове засідання, як доказу (там само, пп. 119-125);*
- *(ii) чи були докази, отримані від свідка, який не з'явився у судове засідання, єдиною та вирішальною підставою для засудження підсудного (там само, пп. 119 і 126-147); та*
- *(iii) чи мали місце достатні урівноважуючі фактори, зокрема надійні процесуальні гарантії, здатні компенсувати недоліки, з якими зіткнулася сторона захисту у зв'язку з допустимістю неперевірених доказів, і забезпечити загальну справедливість судового розгляду (там само, п. 147).*

Schatschaschwili v. Germany

- Практика ЄСПЛ стосовно права на конфронтацію змінилась зі справою **Schatschaschwili v. Germany**. Більшістю 9 суддів до 8 ЄСПЛ змінив підхід щодо оцінки порушення конфронтаційної засади змагальності. Новий підхід було відтворено в рішеннях **Pačić v. Croatia** та **Seton v. United Kingdom**

Schatschaschwili (Шачашвілі)

- У цій справі Велика Палата підтвердила, що відсутність розумних аргументів відсутності свідка (тобто його неучасті у судовому засіданні) саме по собі не обов'язково має призводити до порушення права на справедливий суд. Так само, недостатньо лише оцінювати лише відсутність врівноважуючих факторів, якщо докази свідка, який був відсутній були єдиними та мали вирішальне значення для засудження. Повна оцінка має бути також здійснена, якщо неперевірений обвинуваченим доказ має значну вагу і його прийняття може завадити захисту. Іншими словами, повний “Al-Khawaya тест” має бути забезпечений завжди, навіть у тих випадках, коли відсутні істотні причини незабезпечення участі свідка.
- «Аль-Хавайя й Тахірі проти Сполученого Королівства»

Боєць проти України

- Здійснення цього тесту:
- 1) причини неявки свідка (вона ж потерпіла – особа, в якій вимагали хабар) – органам влади не вдалось встановити місце перебування цієї особи. Оцінка ЄСПЛ – такі причини не є самі по собі достатніми, оскільки держава має проявляти сумлінність у пошуку відповідних осіб, навіть якщо вони перебувають за кордоном;
- 2) чи були її показання єдиною та вирішальною підставою засудження заявниці? - Суд не може не зазначити, **що всі докази, які були у справі, без показань М. не були вирішальними для обвинувачень заявниці** у шахрайстві та підбурюванні до спроби давання хабара.
- 3) чи існували достатні **врівноважуючі фактори**, здатні компенсувати недоліки, з якими зіткнулася сторона захисту? – Таких факторів не існувало. Заявниця була позбавлена можливості допитати М. як під час судового розгляду, так і протягом досудового слідства. Також вона не мала можливості поставити М. запитання у письмовій формі. Крім того, національні суди не приділили уваги тому факту, що М. не було заслухано судом або прокуратурою на жодній стадії провадження.

Справа «Сітневський та Чайковський проти України»

Чи були достатні підстави неявки свідків у судове засідання?

- Свідок Г.С. помер до проведення судового засідання. Отже, суд першої інстанції мав достатні підстави для визнання допустимими показань цього свідка, наданих під час досудового розслідування, як доказів (див. вищенаведене рішення у справі Аль-Хавая (Al-Khawaja), пп. 121 та 153).
- Однак, як вбачається, єдиною підставою неможливості допиту Н.К. у судовому засіданні було його небажання двічі їхати з місця свого проживання, вочевидь з іншої області, до місця проведення судового засідання (див. [п. 33](#)). Тобто його скарги на скрутне матеріальне становище, яке унеможлиблює здійснення поїздок, судом не перевірялися, інакше кажучи, видається, що суд першої інстанції не розглянув належним чином причини небажання свідка з'явитися у судовому засіданні (там само, п. 122) та не вжив заходів для забезпечення його присутності. За цих обставин Суд доходить висновку, що у Н.К. були відсутні достатні підстави неявки у судове засідання.
- Суд нагадує, що хоча відсутність достатніх підстав неявки свідка не може само по собі однозначно свідчити про несправедливість судового розгляду, це дуже важливий фактор, який слід брати до уваги під час оцінки справедливості судового розгляду в цілому, та який може стати підставою для визнання порушення [пункту 1](#) та [підпункту «d» пункту 3](#) статті 6 Конвенції. Суд також керуватиметься цим положенням під час розгляду питання допустимості як доказів показань інших свідків, які не з'явилися у судове засідання.

Чи були показання свідків єдиною та вирішальною підставою для засудження

- Суд зазначає, що Г.С. і Н.К. не були свідками самого вбивства. Проте вони були єдиними незалежними свідками подій, пов'язаних із вбивством у Луганській області, та які стверджували, що бачили особу у формі працівника ДАІ і його автомобіль поблизу місця вчинення злочину (див. епізод 2 у [додатку](#)). У своєму вирокі суд першої інстанції дійшов висновку, що цією особою був перший заявник, чия роль, на думку суду, полягала у тому, щоб під виглядом працівника ДАІ зупинити автомобіль потерпілого. Згідно з висновками національних судів після того, як автомобіль був зупинений у такий спосіб, А.Б. та перший заявник розстріляли осіб, які знаходилися у ньому. Суд бере до уваги те, що у касаційній скарзі (див. [п. 44](#) вище) заявник стверджував - і це твердження не було спростоване судом, - що в ході досудового розслідування Г.С. і Н.К. за фотографіями впізнали не першого заявника, а А.Б., якого вони бачили у формі працівника ДАІ на місці вчинення злочину. Проте національні суди у подальшому ніколи не посилалися та не покладалися на ці показання свідків.
- За цих обставин Суд переконаний, що показання цих свідків були вирішальними щодо результату розгляду справи в частині вчинення вбивства у Луганській області, а отже у цьому контексті були «вирішальними».

Урівноважуючі фактори

Чи були достатніми урівноважуючі фактори, здатні компенсувати перешкоди, з якими зіткнулася сторона захисту, та оцінка справедливості провадження в цілому.

- Суд зазначає, що була значна кількість інших доказів для визнання першого заявника винним у вчиненні вбивства в Луганській області. Проте вбачається, що основним елементом таких обвинувальних доказів були показання, надані іншими підсудними під час досудового розслідування, від яких вони відмовилися, але які суд першої інстанції вважав такими, що підтверджуються показаннями, отриманими від Г.С. і Н.К. під час досудового розслідування (див. епізод 2 у [додатку](#)).
- Тобто суд першої інстанції посилався на показання свідків, які не з'явилися у судові засідання, відхиляючи відмову інших підсудних від показань, наданих ними під час досудового розслідування, і в той же час використав показання останніх для підтвердження неперевірених показань свідків. Таким чином, наявність та вагомість інших доказів обвинувачення з огляду на їхній «загальний» характер не були достатнім урівноважуючим фактором, здатним компенсувати перешкоди, з якими зіткнулася сторона захисту.
- З огляду на цей висновок та беручи до уваги відсутність достатніх підстав для відмови у допиті Н.К. і відсутність будь-яких процесуальних засобів компенсації цих перешкод, Суд доходить висновку, що допустимість показань Г.С. та Н.К., наданих під час досудового розслідування як доказів щодо обвинувачення першого заявника, підірвали справедливість провадження щодо нього у зв'язку із вбивством у Луганській області.
- Наявність достатніх підстав неявки Г.С. у судові засідання не змінює цей висновок, зокрема, через те, що двоє свідків надали аналогічні показання щодо тих самих обставин, і проведення перехресного допиту з одним із них, Н.К., якого по суті можна було викликати в судові засідання, могло усунути будь-які перешкоди, створені визнанням допустимими показань померлого свідка Г.С. як доказів.

FAMULYAK v. UKRAINE

не встановлено порушення

- Заявник порушував питання про те, що при розгляді його кримінальної справи не було допитано свідків. Це мало місце при здійсненні нового розгляду справи після скасування рішення апеляційним судом.
- ЄСПЛ, постановляючи ухвалу про неприйнятність заяви врахував два аспекти:
- **1) свідки були допитані при первинному розгляді** справи в суді першої інстанції; **2) скасування** судового рішення було здійснено **з підстав, які не передбачали необхідності переоцінки фактів**. Скасування відбулось через те, що у судовому рішенні недостатньо повно були відображені деталізовані факти вчинення злочину

“Ростовцев проти України”: позиція ЄСПЛ

- Суд доходить висновку, що тлумачення відповідних положень національного законодавства, застосоване національними судами у справі заявника, не було «передбачуваним» і, застосовуючи його, національні суди порушили саму суть права заявника на подання апеляційної скарги.

Sadocha v. Ukraine, Myakotin v. Ukraine

Порушення статті 1 Першого Протоколу

- **Sadocha v. Ukraine** – конфіскація іноземної валюти
- **Myakotin v. Ukraine** – конфіскація автомобіля

Sadocha v. Ukraine

- заявник подорожував з аеропорту «Київ» (Жуляни) до Польщі. Він пройшов через «зелений коридор», перевозячи **41 000** євро готівкою у ручній поклажі. Під час контролю на безпеку його ручну поклажу було проскановано. Згідно з твердженнями заявника, як тільки працівник служби авіаційної безпеки запитав його, чи перевозив він будь-яку готівку, заявник повідомив, що в його ручній поклажі були гроші та показав їх працівнику служби авіаційної безпеки.
- працівник митниці вилучив **31 000** євро як предмет правопорушення, дозволивши заявнику залишити решту **10 000** євро.
- Суд ухвалив рішення про конфіскацією зазначеної суми

Sadocha v. Ukraine

- Суд відрізняє цю справу від справ, в яких конфіскація стосувалася активів, отриманих внаслідок вчинення кримінального правопорушення, які вважалися отриманими незаконним шляхом або призначеними для використання у незаконній діяльності (приклади таких справ див. у згаданому рішенні у справі «Ісмаїлов проти Росії» (**Ismayilov v. Russia**), пункт 36, та в рішенні у справі «Гріфхорст проти Франції» (**Grifhorst v. France**), заява № 28336/02, пункт 99, від 26 лютого 2009 року).
- Суд зазначає, що немає жодних ознак того, що він умисно намагався обійти митні правила.
- Уряд переконливо не довів у цьому Суді, що менш суворе стягнення, наприклад, штраф, було недостатнім для досягнення бажаного стримуючого та карального ефекту і запобігання майбутнім порушенням вимоги щодо декларування.
- За цих обставин конфіскація незадекларованих коштів у повному обсязі, на думку Суду, поклала індивідуальний і надмірний тягар на заявника та була непропорційною вчиненому правопорушенню

Myakotin v. Ukraine

- Заявник мав дозвіл на офіційне працевлаштування в Іспанії та приїхав тимчасово в Україні на власному автомобілі, придбаному в Іспанії
- Митні органи дозволили заявнику тимчасово ввезти авто на митну територію України без сплати мита.
- У подальшому з фактичної ініціативи ДАІ, митною службою було проведено повторну перевірку дотримання митного законодавства та визначено, що підстав для безоплатного ввезення не було.
- Справу направлено в суд, який прийняв рішення про конфіскацію автомобіля, оскільки відповідно до законодавства, враховуючи завершення строків притягнення до адміністративної відповідальності, не міг застосувати інші стягнення

Верховний
Суд

Дякую за увагу!

